

Asia C-497/19**Tiivistelmä unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 98 artiklan 1 kohtaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä****Jättämispäivä:**

26.6.2019

Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin:

Audiencia Provincial de Zaragoza (Espanja)

Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevan päätöksen tekemispäivä:

14.6.2019

Hakija:

Ibercaja Banco, S.A.

Vastapuolet:

SO

TP

Pääasian oikeudenkäynnin kohde

Kiinteistökiinnityksen täytäntöönpanomenettelyssä annetun määräyksen, jolla on keskeytetty täytäntöönpano, koska sopimuspuolten väliseen kiinnelainasopimukseen sisältyvää ennaikaista erääntymistä koskevaa ehtoa on pidetty kohtuuttomana, riitauttaminen.

Ennakkoratkaisupyynnön kohde ja oikeusperusta

Ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin esittää kolme ennakkoratkaisukysymystä. Ensimmäisellä ennakkoratkaisukysymyksellä pyritään selvittämään, onko kansallinen lainsäädäntö Euroopan unionin oikeuden mukainen, kun sen perusteella silloin, että jos toimivaltainen tuomioistuin ei ole täytäntöönpanon aloitushetkellä arvioinut viran puolesta sopimusehdon kohtuuttomuutta, se ei voi tutkia sitä myöhemmin uudelleen viran puolesta, vaikka alun perin suoritettussa tarkastuksessa ei ole ilmaistu mitään näkemystä tutkittujen ehtojen pätevyydestä.

Toisessa ennakkoratkaisukysymyksessä tiedustellaan, voiko täytäntöönpanon kohteena oleva sopimuspuoli, joka ei ole vedonnut ehtojen kohtuuttomuuteen oikeudenkäyntiväitteessä, josta säädetään laissa tätä varten, sen jälkeen, kun tämä oikeudenkäyntiväite on ratkaistu, esittää uuden oikeudenkäyntiväitteen, vaikka uusia tosiseikkoja eikä oikeudellisia seikkoja ei ole olemassa.

Jos toiseen kysymykseen vastataan kieltävästi sillä perusteella, että katsotaan, että on olemassa preklusiivinen vaikutus, joka estää velallista vetoamasta uudelleen ehtojen kohtuuttomuuteen, kolmannessa kysymyksessä tiedustellaan, voiko tuomioistuin harjoittaa tällaista valvontaa viran puolesta.

Ennakkoratkaisukysymykset

- 1) Onko kansallinen lainsäädäntö Euroopan unionin oikeuden mukainen, kun sen perusteella silloin, jos tietty kohtuuton ehto läpäisi tuomioistuimen alun perin täytäntöönpanon alkaessa harjoittaman valvonnan, tämä valvonta estää sen, että sama tuomioistuin voisi arvioida sitä jälkikäteen viran puolesta, kun tosiseikat ja oikeudelliset seikat olivat jo alun perin olemassa, vaikka tämän alun perin harjoitetun valvonnan yhteydessä ei esitetty tuomion määräysosassa eikä perusteluissa mitään näkemyksiä sen ehtojen pätevyydestä?
- 2) Seuraava kysymys koskee sitä, että kun tosiseikat ja oikeudelliset seikat, jotka määrittävät ehdon kohtuuttomuuden tehtäessä sopimuksia kuluttajien kanssa, ovat jo olleet olemassa eikä täytäntöönpanon kohteena oleva osapuoli ole vedonnut ehtojen kohtuuttomuuteen oikeudenkäyntiväitteessä, josta säädetään laissa tätä varten, sen jälkeen, kun tämä oikeudenkäyntiväite on ratkaistu, esittää uuden oikeudenkäyntiväitteen joidenkin ehtojen kohtuuttomuuden selvittämiseksi, kun niiden kohtuuttomuuteen olisi voitu alun perin vedota jo laissa säädetyssä tavanomaisessa menettelyssä? Syntyykö siinä yhteydessä viime kädessä preklusiivinen vaikutus, joka estää kuluttajaa vetoamasta uudelleen jonkin toisen ehdon kohtuuttomuuteen samassa täytäntöönpanomenettelyssä, ja myös myöhemmässä vahvistuskannetta koskevassa menettelyssä?
- 3) Kolmas kysymys esitetään siltä varalta, että pidetään unionin oikeuden mukaisena päätelmää, jonka mukaan osapuoli ei voi esittää toista tai uutta oikeudenkäyntiväitettä vedotakseen sellaisen ehdon kohtuuttomuuteen, jota se olisi voinut vastustaa aikaisemmin, koska tarvittavat tosiseikat ja oikeudelliset seikat on määritetty jo aikaisemmin: voidaanko tällaista seikkaa käyttää perusteena sille, että tuomioistuin, jolle ilmoitetaan tästä kohtuuttomuudesta, voi vedota valvontaa koskevaan toimivaltaansa viran puolesta?

Unionin oikeussäännöt, joihin on viitattu

Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö

Tuomio 26.1.2017, Banco Primus (C-421/14, EU:C:2017:60, 51 ja 52 kohta)

Tuomio 14.3.2013, Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164)

Tuomio 29.10.2015, BBVA (C-8/14, EU:C:2015:731, 37, 38 ja 39 kohta)

Kansalliset oikeussäännöt, joihin on viitattu

Kansalliset oikeussäännöt

7.1.2000 annettu siviiliprosessilaki 1/2000 (Ley 1/2000, de 7 de enero, de Enjuiciamiento Civil), erityisesti 136, 222, 447.2, 517, 552.1, 557, 571 ja 695 §.

14.5.2013 annettu laki kiinteistökiinnitysvelallisten suojan vahvistamista, velkajärjestelyä ja sosiaalista vuokra-asumista koskevista toimenpiteistä (Ley 1/2013, de 14 de mayo, de medidas para reforzar la protección a los deudores hipotecarios, reestructuración de deuda y alquiler social)

Siviilikoodeksi (Código Civil), erityisesti 1129 §

Kansallinen oikeuskäytäntö

Tribunal Supremón tuomio 461/2014 (ECLI:ES:TS:2014:4617)

Tribunal Supremón tuomio 4972/2014 (ECLI:ES:TS:2014:4972)

Tribunal Supremón tuomio 3373/2017 (ECLI:ES:TS:2017:3373)

Tribunal Supremón tuomio 3553/2018 (ECLI:ES:TS:2018:3734)

Tribunal Supremón tuomio 3734/2018 (ECLI:ES:TS:2018:3734)

Tribunal Supremón tuomio 5618/2015 (ECLI:ES:TS:2015:5618)

Tiivistelmä tosiseikoista ja pääasian oikeudenkäynnistä

- 1 IBERCAJA BANCO, S.A. pani vireille TP:tä ja SO:ta vastaan kiinteistökiinnityksen täytäntöönpanomenettelyn, jossa toimivaltainen Juzgado de Primera Instancia de Zaragoza (Zaragozan alioikeus) antoi määräyksen, jolla se totesi viran puolesta kohtuuttomana pätemättömäksi ennen aikaista eräntymistä koskevan ehdon, joka sisältyi täytäntöönpanon kohteena olleeseen lainasopimukseen, ja määräsi täytäntöönpanon keskeyttämisestä. Hakija valitti kyseisestä määräyksestä, mikä annettiin tiedoksi vastapuolelle, joka esitti vastustuksensa. Asia saatettiin Audiencia Provincial de Zaragoza (Zaragozan

maakunnallinen ylioikeus) käsiteltäväksi, ja tämä on ennakkoratkaisupyyntöä esittänyt tuomioistuin.

- 2 Nyt käsiteltävän asian taustalla on täytäntöönpanovaatimus, joka on esitetty kiinteistökiinnityksen täytäntöönpanoon liittyvässä erityisessä menettelyssä, jonka Ibercaja Banco, S.A. pani vireille 27.5.2015 aviopuolisoita TP ja SO vastaan 30.6.2005 myönnetyn kiinteistökiinnityksen sisältävän lainan perusteella. Lainan suuruus oli 240 000 euroa ja kiinnitys koski asuntoa ja pysäköintipaikkaa. Laina erääntyi 30.6.2040, ja se oli määrä maksaa 420 kuukausierässä, joista maksamatta oli jäänyt 9 erää.

Lainasopimus uudistettiin 26.9.2012, ja siinä yhteydessä pidennettiin takaisinmaksun ja koronmaksun määräaika 30.6.2043 saakka mutta pidettiin muut ehdot ennallaan. Sopimuksen 6 bis ehdossa, jonka otsikkona on ”Ennenaikainen erääntyminen luottolaitoksen aloitteesta”, vahvistettiin tapaukset, joissa lainanottajana oleva osapuoli menettää pääoman takaisinmaksua varten myönnetyn määräajan ja pankki voi vaatia sen maksamista välittömästi kokonaan, ja näihin tapauksiin kuului ”laiminlyönti maksaa mikä tahansa lainaksi annetun pääoman ja korkojen erääntynyt erä määräajassa”.

- 3 Täytäntöönpanon aloittaminen hyväksyttiin 15.6.2015 annetulla määräyksellä. Kyseisessä määräyksessä ei arvioitu minkään ehdon kohtuuttomuutta eikä esitetty tästä mitään väitteitä. Määrä, jonka osalta täytäntöönpano aloitettiin, kattoi 213 988,74 euron suuruisen pääoman ja 63 000 euron suuriset kulut ja korot. Viivästyskorjoja ei pantu maksuun.
- 4 Kun tuomioistuin oli esittänyt maksuvaatimuksen, velalliset esittivät 2.9.2015 oikeudenkäyntiväitteen, jossa he vetosivat seuraavien ehtojen kohtuuttomuuteen: i) perintäpalkkiot, ii) viivästyskorot, joita pidettiin kohtuuttomina, iii) yleinen velkavastuu, joka velalliselle määrätään asiakirjoissa, iv) luopuminen oikeuksien luovutuksesta, v) määräys suoritettujen maksujen kohdentamisesta, vi) kielto, joka koskee vuokralle antamista, luovuttamista tai rasitteiden asettamista, ja vii) kuluista vastaaminen.

Tämä oikeudenkäyntiväite hylättiin 5.11.2015 annetulla alioikeuden määräyksellä, joka kumottiin tämän tuomioistuimen 11.3.2016 antamalla määräyksellä vain siltä osin, että sovitut viivästyskorot todettiin kohtuuttomina pätemättömiksi.

- 5 Alioikeus aloitti 18.5.2017 tekemällään päätöksellä osapuolten välisen istunnon, joka koski kahta kysymystä: mahdollisuutta arvioida ennenaikaista erääntymistä koskevan ehdon kohtuuttomuutta ja mahdollisuutta lykätä menettelyä siihen saakka, kunnes unionin tuomioistuin ratkaisee Espanjan Tribunal Supremon (ylin tuomioistuin) 8.2.2017 tekemällään välipäätöksellä esittämän ennakkoratkaisukysymyksen.
- 6 Jälkimmäinen eli menettelyn lykkäämistä koskeva kysymys ratkaistiin osapuolten väitteiden perusteella 15.6.2017 annetulla määräyksellä, ilman että olisi tutkittu

ennenaikaisen erääntymisen kohtuuttomuutta. Tämä Audiencia Provincial jätti lykkäyksen vaikutuksettomaksi 20.11.2017 antamallaan määräyksellä.

- 7 Täytäntöönpanon lykkäämistä ennaaikaista erääntymistä koskevan ehdon pätemättömyyden vuoksi ja toissijaisesti oikeudenkäynnin lykkäämistä koskeva pyyntö toistettiin 22.2.2018 lähetetyllä kirjelmällä, ja täytäntöönpanon lykkääminen hyväksyttiin 3.9.2018 annetulla määräyksellä sillä perusteella, että ennaaikaista erääntymistä koskevaa ehtoa pidettiin kohtuuttomana. Tämä määräys on valituksen kohteena, ja ennakkoratkaisukysymys esitetään siitä.

Pääasian asianosaisten keskeiset perustelut

- 8 Osapuolten väitteet on esitetty edellä 1, 2 ja 4 kohdassa.

Tiivistelmä ennakkoratkaisupyynnön perusteluista

- 9 Kuluttajansuojaa Espanjassa koskevan siviiliprosessin yhteydessä on esillä laaja ratkaisua vaativa ongelma, joka koskee unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöön perustuvien uusien prosessuaalisten perusteiden vaikutuksia oikeusvoimavaikutukseen.

Tuomioistuimia koskeva prosessuaalinen velvoite tutkia viran puolesta kohtuuttomat sopimusehdot ja kumota ne on muuttanut oikeusvoimavaikutusta. Käytännössä kansallisten tuomioistuinten on käsitellessään rajojaan ja toimintaansa kuluttajansuojan osalta ratkaistava niiden epätasällisyydestä seuraavaa epävarmuutta. Etenkään ei ole selvennetty, syntykö täytäntöönpanomenettelyn sisällä prosessuaalinen poissulkemisvaikutus, joka koskee mahdollisuutta selvittää kuluttajasopimusten joidenkin ehtojen pätevyyttä.

- 10 Espanjan prosessilainsäädännössä siviiliprosessilaissa (Ley de Enjuiciamiento Civil, LEC) on kaksi suurta siviilimenettelyjen ryhmää: vahvistuskanteeseen liittyvä menettely ja täytäntöönpanomenettely.

Vahvistuskanteeseen liittyvä menettely on täysistunnossa käytävä menettely, jota on käytettävä tavanomaisena prosessuaalisena kanavana, jossa yksityishenkilöiden välisissä suhteissa vaaditaan oikeussuojaa tunnustamattomalle oikeudelle tai vastaajan häiritsemälle oikeudelle ja sen lopullista ratkaisemista, ilman että sama kysymys tai samaan perusteeseen perustuva samaa suojaa koskeva vaatimus voitaisiin esittää tuomioistuimessa myöhemmässä vaiheessa (LEC:n 222 §).

Tämän ryhmän lisäksi on olemassa täytäntöönpanomenettely, jolle on ominaista, että oikeuksia ei tarvitse määrittää ennen menettelyn aloittamista. Siinä aloitetaan jo aineellinen toiminta, joka on välttämätön oikeuden täyttämiseksi. Edellytyksenä sille, että tätä täytäntöönpanoprosessia voidaan käyttää suoraan, on se, että oikeus, joka halutaan panna täytäntöön, tunnustetaan todistuksessa tai asiakirjassa, joka

on lain nojalla tehokas. Luettelo täytäntöönpanon perusteeksi kelpaavista asiakirjoista tai todistuksista sisältyy LEC:n 517 §:ään, jossa säädetään yhdenmukaisesti ns. prosessuaalisista täytäntöönpanoasiakirjoista (joihin kuuluu pääsääntöisesti tuomio, jolla vahvistuskanteeseen liittyvä menettely päätetään) ja sopimusasiakirjoista. Viimeksi mainitut syntyvät menettelyn ulkopuolella, ja ne ovat sopimuksia, joista ilmenee velallisen velvollisuus suorittaa velkojalle rahamääräinen suoritus, joka on erääntynyt, perittävissä ja likvidi (LEC:n 571 §). Lainsäätäjät sallii kyseisessä pykälässä säädetyissä tapauksissa välittömän turvautumisen täytäntöönpanomenettelyyn ja hakijan oikeuden tunnustamista koskevaan vahvistuskanteeseen liittyvän menettelyn välttämisen, koska velka tunnustetaan useiden oikeudellisten takeiden kokonaisuudella, jonka perusteella on mahdollista muodostaa velan olemassaoloa ja tosiasiallisuutta koskeva oletama.

- 11 On täsmennettävä, että sen lisäksi, että täysistunnossa annettavalla ratkaisulla on oikeusvoimavaikutus, myös sillä, mitä hakija olisi voinut esittää vaatimuksensa perusteeksi tai millaisia väitteitä vastapuoli olisi voinut esittää mutta ei esittänyt, on tällainen vaikutus eli preklusiovaikutus.

Preklusiota on tapana nimittää ”virtuaaliseksi oikeusvoimaksi”, koska siitä seuraa myös menettelyn ja samalla vaatimuksen lakkaaminen tai päättäminen. Kun oikeusvoima liittyy läheisesti oikeusvarmuuden tavoitteeseen, myös preklusio on lähellä sitä, koska lainsäätäjät pyrkii välttämään loputtomia peräkkäisiä oikeudenkäyntejä, joissa selvitetään samaa oikeutta.

Preklusiota, samoin kuin oikeusvoimaa, voidaan pitää muodollisena vaikutuksena eli itse oikeudenkäyntiin kohdistuvana vaikutuksena tai aineellisena vaikutuksena eli kanteisiin tai puolustautumiseen kohdistuvana vaikutuksena. Muodollinen vaikutus estäisi vetoamasta samassa oikeudenkäynnissä sellaisen osapuolen prosessuaaliseen oikeuteen, jota varten oli aiemmin asianmukainen prosessuaalinen ajankohta, jota tämä ei hyödyntänyt (LEC:n 136 §) ja aineellinen vaikutus estäisi osapuolta esittämästä toisessa oikeudenkäynnissä vaatimusta, joka perustuu perusteeseen tai väitteeseen, johon tämä olisi voinut vedota ensimmäisessä oikeudenkäynnissä (LEC:n 222 §).

- 12 Espanjan lainsäädännössä otetaan huomioon se mahdollisuus, että velallinen esittää oikeudenkäyntiväitteen, jolla selvitetään tuomioistuinteitse täytäntöönpanon vastustusta koskevaa rajattua alaa. Ennen kiinteistökiinnitysvelallisten suojan vahvistamista, velkajärjestelyä ja sosiaalista vuokra-asumista koskevista toimenpiteistä 14.5.2013 annettua lakia velvoitteen pätevyyteen liittyneet kysymykset siirrettiin ratkaistavaksi mahdollisessa vahvistuskanteeseen liittyvässä menettelyssä, joka velallisen piti panna vireille. Tällä lailla otettiin käyttöön mahdollisuus vastustaa kohtuuttomia sopimusehtoja sekä tavanomaisessa täytäntöönpanomenettelyssä (LEC:n 557 §:n 1 momentin 7 kohta) että erityisessä kiinteistökiinnityksen täytäntöönpanomenettelyssä (LEC:n 695 §:n 1 momentin 4 kohta). Siinä sallittiin sekä vastustuksen esittäminen, jotta oli mahdollista vedota kuluttajasopimusten ehtojen kohtuuttomuuteen ja siihen

perustuvaan pätemättömyyteen, minkä lisäksi siinä asetettiin tuomioistuimille velvollisuus valvoa viran puolesta näihin sopimuksiin mahdollisesti sisältyvää kohtuuttomuutta (LEC:n 552 §:n 1 momentin 2 kohta).

Sekä kohtuuttomuuteen perustuva vastustus velallisen aloitteesta että tässä laissa vahvistettu alun perin viran puolesta tapahtuva valvonta liittyvät ehtoihin, jotka voivat olla täytäntöönpanon aloittamisen tai velan määrän perusteena.

- 13 LEC:ssä keskustelua herätti oikeusvoima, joka vastustuksesta annettavalla tuomioistuimen ratkaisulla voisi olla täytäntöönpanomenettelyssä. Tribunal Supremon peruste, joka koskee oikeusvoimaa täytäntöönpanomenettelyssä, on yleisesti ymmärrettävä siten, että tämä vaikutus on syntynyt niiden vastustusperusteiden osalta, jotka on esitetty tehokkaasti ja jotka tuomioistuin on ratkaissut; se, mikä on jo ratkaistu oikeudenkäyntiväitteen osalta ja mihin on vedottu täytäntöönpanomenettelyssä, on ratkaistu oikeusvoimaisesti myös niiden väitteiden osalta, joita olisi voitu esittää mutta joita ei esitetty. Kyseessä on preklusiovaikutus: ei ole esitetty sitä, mitä olisi voitu esittää, joten tämän jälkeen velallinen ei voi enää panna vireille vahvistuskanteeseen liittyvää menettelyä, jossa ilmoitettaisiin tämän poikkeuksen edellytysten täyttyminen. Tätä oikeuskäytännön linjaa on noudatettu täytäntöönpanomenettelyn yhteydessä Tribunal Supremon tuomioissa 4617/2014 ja 4972/2014.

Tribunal Supremo on soveltanut tätä oikeuskäytäntöä asioissa, joissa on ollut kyse kuluttajasopimusten ehtojen kohtuuttomuudesta. Tässä yhteydessä on mainittava kyseisen tuomioistuimen tuomiot 3373/2017, 3553/2018 ja 3734/2018.

- 14 Ongelma syntyy mahdollisuudesta soveltaa tai mukauttaa tätä oikeuskäytäntöä vaatimuksiin, jotka koskevat velallisen/kuluttajan puolustautumisoikeuksia ja jotka perustuvat unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöön.

Unionin tuomioistuimen tuomio, jota voitaisiin pitää nyt käsiteltävän kannalta merkityksellisimpänä, on 26.1.2017 annettu tuomio Banco Primus (C-421/14, EU:C:2017:60). Siinä käsitellään ongelmaa, joka liittyy oikeusvoimaan ja kuluttajansuojaan, ja vahvistetaan, ettei tällaista oikeusvoimaa voida pitää rajattomana, ja että se on toissijainen oikeusjärjestyksen johdonmukaisuuden yleiseen periaatteeseen eli oikeusvarmuuteen nähden.

Kyseisessä tuomiossa todetaan niin ikään, että oikeusvoimavaikutus on määritettävä kansallisessa oikeudessa. Näin ollen pitäisi ottaa huomioon sanamuoto, jonka Espanjan Tribunal Supremo on vahvistanut, ja soveltaa sen yleistä oikeuskäytäntöä, jonka se näyttää ulottaneen koskemaan kuluttajansuojaa. Tämä edellyttäisi sitä, että jos etukäteisvalvonnan suorittaisi tuomioistuin täytäntöönpanomenettelyn yhteydessä ilmaisematta asiasta muodollisesti mitään tai vedoten vain tietyn konkreettisen vastustuksen perusteen mahdolliseen kohtuuttomuuteen, eikä tämän jälkeen velallisen esittämässä mahdollisessa oikeudenkäyntiväitteessä vedottaisi muodollisesti minkään ehdon tällaiseen kohtuuttomuuteen, syntyisi oikeusvoima tai oikeudenkäynnin

”lakkaamisvaikutus”, preklusio tai tilanne, jossa osapuoli menettää oikeutensa käyttää prosessuaalista mahdollisuutta vedota sopimusehdon kohtuuttomuuteen tuomioistuimessa, kun vastustuksen esittämisen määräaika on päättynyt, sekä itse täytäntöönpanomenettelyssä oikeudenkäyntiväitteen perusteella että tulevassa vahvistuskanteeseen liittyvässä menettelyssä.

Kyseisessä tuomiossa, erityisesti sen 51 ja 52 kohdassa, ei kuitenkaan ainoastaan viitata kansalliseen lainsäädäntöön oikeusvoimavaikutuksen määrittämisen osalta vaan vahvistetaan useita ehtoja tai rajoituksia. Tuomion 51 kohdassa todetaan, että ”kansallisissa lainsäädännöissä, joihin direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdassa viitataan, ei siis voida puuttua sen oikeuden asialliseen sisältöön, jonka kuluttajat saavat mainitun säännöksen perusteella ja jonka mukaan kohtuuttomaksi todettu ehto ei sido kuluttajia”, ja 52 kohdan mukaan ”tilanteessa, jossa kansallinen tuomioistuin on riidanalaisen sopimuksen aiemmassa tutkinnassa, jonka päätteeksi on annettu oikeusvoimainen ratkaisu, ainoastaan tutkinut viran puolesta kyseisen sopimuksen yhden ehdon tai eräitä ehtoja direktiiviin 93/13 nähden, mainittu direktiivi edellyttää pääasiassa kyseessä olevan kaltaista kansallista tuomioistuinta, jonka käsiteltäväksi kuluttaja on sääntöjenmukaisesti saattanut vastustuksensa, arvioimaan asianosaisten pyynnöstä tai viran puolesta, jos sen käytettävissä on tätä varten tarpeelliset oikeudelliset seikat ja tosiseikat, kyseisen sopimuksen muiden ehtojen mahdollista kohtuuttomuutta. Tällaisen valvonnan puuttuessa kuluttajien suoja jäisi nimittäin puutteelliseksi ja riittämättömäksi, eikä se olisi riittävä eikä tehokas keino kohtuuttomien ehtojen käytön lopettamiseksi, vaikka direktiivin 93/13 7 artiklan 1 kohdassa sitä edellytetään”.

Kuten on todettu, kansallisen lainsäädännön mukaan tuomioistuin on velvollinen tutkimaan kaikki sopimusehdot, vaikka se ilmaisisi arviointinsa vain ehdoista, joita voidaan pitää kohtuuttomina. LEC:n 552 §:n 1 momentin mukaan täytäntöönpanoperusteen laillisuus on tutkittava kaikilta osin; vaikka oikeudenkäyntiväite esitetään vain sopimusehdoista, joiden arvioidaan olevan mahdollisesti kohtuuttomia, tämän valvonnan harjoittaminen edellyttää sopimuksen pätevyuden arviointia muiltakin osin.

- 15 Jotta kyettäisiin ymmärtämään asianmukaisesti sen epävarmuuden laajuutta, jota pyritään hälventämään ennakkoratkaisukysymyksen esittämisellä, on asianmukaista viitata unionin tuomioistuimen tuomioihin, joissa yhtäältä vahvistettiin ennen aikaista erääntymistä koskevan ehdon olevan kohtuuton ja toisaalta määritettiin oikeusvoimavaikutuksen syntyneen kyseisessä tapauksessa lainasopimukseen sisältyneen sopimusehdon kohtuuttomuuteen perustuneiden velallisen vaatimusten osalta.

Ensimmäisen seikan osalta voidaan yleisesti todeta, että ennen aikaista erääntymistä koskeva ehto ei ole sinänsä kohtuuton. Espanjan oikeusjärjestyksessä tähän ehtoon, josta säädetään siviilikoodeksin (Código Civil) 1129 §:ssä, liittyy sen määräajan menettäminen, josta osapuolet olivat voineet sopia lainaksi otetun rahamäärän palauttamiselle. Edellä mainitussa säännöksessä tämän edun menettäminen liittyy siihen, että velallinen on alun perin menettänyt

maksukykyensä, mikä kohtuudella voi saada velkojan epäilemään, kykeneekö velallinen täyttämään velvoitteensa tulevaisuudessa. Täsmennettäköön, että koska yksityishenkilöillä on keskinäisissä suhteissaan itsemääräämisoikeus, ne voivat lisätä laissa säädettyihin perusteisiin muita perusteita, jotka liittyvät velallisen maksujen laiminlyöntiin; kun kyseessä on laina, näitä voi olla pääoman lyhennyserien ja korkojen säännöllinen suorittaminen.

- 16 Unionin tuomioistuin vahvisti oikeudelliset seikat, jotka ratkaisevat erääntymistä koskevan lausekkeen kohtuuttomuuden, 14.3.2013 antamassaan tuomiossa Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164), ja määritteli erityisesti sen 73 kohdassa selvästi nämä ehdot kohtuuttomiksi.

Myös Tribunal Supremo rajasi kohtuuttomuuden ulottuvuutta tuomiossa 5618/2015.

- 17 Unionin tuomioistuin on korostanut edellä mainitun toisen seikan osalta merkitystä, joka oikeusvoimavaikutuksella on oikeudenkäynneissä, koska ratkaisun pysyvyys on välttämätön oikeusvarmuuden periaatteen noudattamiseksi. Preklusio on tiiviissä suhteessa tähän, koska se merkitsee sitä, että kun prosessuaalinen määräaika prosessitoimen toteuttamiseen on päättynyt, osapuoli menettää oikeutensa toteuttaa se.

Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä, erityisesti 29.10.2015 annetussa tuomiossa BBVA (C-8/14, EU:C:2015:731), joka liittyy em. kiinteistökiinnitysvelallisten suojan vahvistamista, velkajärjestelyä ja sosiaalista vuokra-asumista koskevista toimenpiteistä annetulla kansallisella lailla 1/2013 käyttöön otettuun siirtymäkauden järjestelyyn, on hyväksytty preklusio tällä tavoin ymmärrettyä Euroopan unionin oikeuden mukaiseksi, sillä unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön noudattamiseksi otettiin käyttöön se mahdollisuus, että kiinteistökiinnityksen täytäntöönpanon yhteydessä velallinen/kuluttaja voi vedota sen joidenkin ehtojen kohtuuttomuuteen ja niiden tapausten osalta, joissa tavanomainen vastustuksen esittämisen määräaika on päättynyt, kyseisen lain siirtymäkauden järjestelyssä hyväksyttiin yhden kuukauden ylimääräinen muutoksenhaku-aika, jonka kuluessa on mahdollista esittää uudelleen kohtuuttomuuteen perustuva vastustus. Unionin tuomioistuin on tulkinnut tätä siten, että tämä prosessuaalinen keino, ylimääräisenä pidettävä määräaika, ei ole Euroopan unionin oikeuden mukainen. Unionin tuomioistuin on perustellut tätä seuraavasti:

”Tähän tiedoksiantoon, joka tapahtui ennen lain 1/2013 voimaantuloa, ei kuitenkaan sisältynyt tietoja, jotka koskivat kyseisten kuluttajien oikeutta vastustaa täytäntöönpanoa vetoamalla täytäntöönpanoperusteena olevan sopimusehdon kohtuuttomuuteen, sillä tällainen mahdollisuus otettiin siviiliprosessilain 557 §:n 1 momentin 7 kohdassa käyttöön vasta lailla 1/2013.

Kun otetaan huomioon muun muassa puolustautumisoikeuksia koskeva periaate, oikeusvarmuuden periaate ja luottamuksensuojan periaate, näissä olosuhteissa

kuluttajat eivät voineet perustellusti odottaa saavansa uuden mahdollisuuden esittää väite, kun heille ei ilmoitettu tästä mahdollisuudesta sillä samalla menettelytavalla, jolla heille oli saapunut alkuperäinen tieto.

Näin ollen on todettava, että koska riidanalaisessa siirtymäsäännöksessä säädetään, että preklusiivinen määräaika alkaa kulua tässä tapauksessa ilman, että kyseisille kuluttajille ilmoitetaan henkilökohtaisesti mahdollisuudesta vedota uuteen vastustamisperusteeseen täytäntöönpanomenettelyssä, joka on jo aloitettu ennen kyseisen lain voimaantuloa, se ei ole omiaan takaamaan tämän määräajan täysimääräistä hyödyntämistä eikä siten kyseisellä lainsäädännöllisellä uudistuksella myönnetyn uuden oikeuden tehokasta käyttämistä”.

On todettava, että tämä oikeuskäytäntö on ymmärrettävissä vain siitä näkökulmasta, että unionin tuomioistuinkin toteaa preklusiiviset määräajat hyväksyttäviksi. On toisaalta huomautettava, että tämän saman tuomion 27 ja 28 artiklassa vedotaan kansallisen tuomioistuinjärjestelmän perustana oleviin periaatteisiin, joita ovat muun muassa puolustautumisoikeuksien suojaaminen, oikeusvarmuuden periaate sekä oikeudenkäynnin moitteeton kulku. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee kaiken kaikkiaan, että vaikka se on katsonut, että lain 1/2013 siirtämääjan sääntelyllä ei taattu puolustautumisoikeuden toteutumista, tämä johtui siitä, että se edellyttää preklusiivisia määräaikoja, jotka ovat unionin oikeuden mukaisia, koska ne ilmaisevat vähimmäistason prosessuaalisen järjestyksen ja ovat oikeusvarmuuden periaatteen mukaisia.

- 18 Tässä tilanteessa herää epävarmuus siitä, miten nämä periaatteet on yhteensovitettu unionin tuomioistuimen eri tuomioiden sekä Tribunal Supremen oikeuskäytännön ja kansallisen lainsäädännön välillä.

Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön noudattamiseksi kansallisessa prosessilainsäädännössä otettiin käyttöön kohtuuttomuutta koskeva valvonta sekä tavanomaisessa täytäntöönpanomenettelyssä että kiinteistökiinnitysten täytäntöönpanomenettelyssä. Ensimmäinen valvonta toteutetaan viran puolesta, ja tuomioistuimen on harjoitettava sitä itse ennen täytäntöönpanomenettelyn vireillepanoa ja ennen täytäntöönpanon aloittamista. Tämän valvonnan erityispiirteenä on, että siinä annetaan vain ehdollinen ja negatiivinen ratkaisu. Siinä ei anneta ratkaisua sopimusehdon pätevydestä vaan ainoastaan sen pätemättömyydestä. Kyseessä ei ole positiivinen ratkaisu sen pätevydestä vaan negaatio; seurauksena sopimuksen täytäntöönpanoperusteen muuttamisesta otetaan huomioon vain ne ehdot, jotka tuomioistuin arvioi kohtuuttomiksi ja joiden osalta pannaan vireille kontradiktorinen menettely, joka johtaa ratkaisun antamiseen niiden pätevydestä.

Jos muut ehdot läpäisevät täytäntöönpanotuomioistuimen tekemän pätevyystestin, täytäntöönpanotuomioistuin ei ilmaise mitään päätelmiä niistä. Se ei totea niitä nimenomaisesti päteviksi, vaikka alun perin tehtävä valvonta edellyttää niiden implisiittistä hyväksymistä. Näin tapahtuu kiinteistökiinnityksen

täytäntöönpanomenettelyssä, jonka vuoksi tämä ennakkoratkaisukysymys esitetään.

Toistettakoon vielä, että tämä alun perin suoritettava käsittely johtaa vain negatiiviseen arviointiin, mikä on täytäntöönpanomenettelyn mukaista, koska siinä ei lähtökohtaisesti vahvisteta oikeuksia. Negatiivisella ratkaisulla ei estetä millään tavoin velallisen puolustautumisoikeuksia, joten tämä voi täytäntöönpanon alettua esittää vastustuksensa muiden sopimusehtojen kohtuuttomuuden perusteella, koska niistä ei ole annettu nimenomaista ratkaisua alun perin viran puolesta harjoitetussa valvonnassa.

Niiden ehtojen osalta, joiden mahdollista kohtuuttomuutta se alun perin arvioi, on välttämättä tehtävä vahvistuskanteen perusteella ratkaisu, joka voi olla sekä negatiivinen, jos niitä pidetään kohtuuttomina, tai positiivinen päinvastaisessa tapauksessa.

Nyt käsiteltävän asian kannalta on selvää, että tällaisissa tuomioissa, jotka on välttämättä annettava asianosaisten välisessä kontradiktorisessa menettelyssä, luodaan oikeusvoimavaikutus, joten velallinen, joka esittää oikeudenkäyntiväitteen, sen enempää kuin tuomioistuinkaan, joka käyttää toimivaltaansa harjoittaa valvontaa viran puolesta, ei voi vaatia jo päinvastaisesti ratkaistun asian oikaisemista.

Epävarmuus, joka liittyy nyt käsiteltävään konkreettiseen tapaukseen, tulee esiin silloin, kun alun perin viran puolesta harjoitettu valvonta ei johda siihen, että tuomioistuin määrää asianosaisten kuulemisen aloittamisesta, koska se ei ole pitänyt mitään ehtoa kohtuuttomana tai se on pitänyt vain jotain tiettyä ehtoa kohtuuttomana. Täytäntöönpano toisin sanoen aloitetaan, eikä tuomioistuin ilmaise positiivista arviointia ehdon pätevyydestä mutta ei myöskään negatiivista arviointia siitä siinäkin tapauksessa, että tuomioistuin on sitä oikaissut.

- 19 Toinen esiin tuleva epävarma seikka liittyy siihen ongelmaan, voiko velallinen, joka alun perin esitti oikeudenkäyntiväitteen ja vetosi tiettyjen ehtojen kohtuuttomuuteen, tämän oikeuden vanhentumisesta huolimatta esittää jälkikäteen uudelleen oikeudenkäyntiväitteen, joka koskee ehtoa, jota se pitää kohtuuttomana mutta josta se ei esittänyt vastustusta prosessin asianmukaisessa vaiheessa, kun otetaan huomioon, että tosiseikat ja oikeudelliset seikat, jotka ratkaisevat tämän kohtuuttomuuden, olivat olemassa jo silloin, kun vastustus esitettiin ensi kertaa määräajassa.

Lopuksi, koska katsotaan, että preklusio hyväksytään unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä, jos velallinen ei esitä vastustustaan täytäntöönpanomenettelyssä, kysymyksessä keskitytään sen määrittämiseen, johtaako tehokkuusperiaate menettelyn lakkaamisvaikutukseen, mikä estää sekä velallista että tuomioistuinta viran puolesta oikaisemasta uudelleen sitä, mikä jo oikaistiin, tai vastustamasta sitä, mitä olisi voitu vastustaa mutta ei vastustettu.